

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (prvo vijeće)

27. travnja 2017.*

„Žalba – Tržišno natjecanje – Zabranjeni sporazumi – Europsko tržište banana u Grčkoj, Italiji i Portugalu – Usklađeno utvrđivanje cijena – Dopuštenost dokaza koje su prosljedila nacionalna porezna tijela – Prava obrane – Izračun iznosa novčane kazne – Opseg sudskog nadzora – Kvalifikacija kao „sporazuma koji ima za cilj ograničavanje tržišnog natjecanja“

U predmetu C-469/15 P,

povodom žalbe na temelju članka 56. Statuta Suda Europske unije, podnesene 4. rujna 2015.,

FSL Holdings NV, sa sjedištem u Antwerpenu (Belgija),

Firma Léon Van Parys NV, sa sjedištem u Antwerpenu,

Pacific Fruit Company Italy SpA, sa sjedištem u Rimu (Italija),

koje zastupaju P. Vlaeminck i B. Van Vooren, *advocaaten*, C. Verdonck, *avocate*, J. Auwerx, *advocaat*, i B. Gielen, *avocate*,

žalitelji,

a druga stranka postupka je:

Europska komisija, koju zastupaju A. Biolan, M. Kellerbauer i P. Rossi, u svojstvu agenata,

tuženik u prvom stupnju,

SUD (prvo vijeće),

u sastavu: R. Silva de Lapuerta, predsjednica vijeća, E. Regan, J.-C. Bonichot (izvjestitelj), C. G. Fernlund i S. Rodin, suci,

nezavisna odvjetnica: J. Kokott,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

saslušavši mišljenje nezavisne odvjetnice na raspravi održanoj 17. studenoga 2016.,

donosi sljedeću

* Jezik postupka: engleski

Presudu

- 1 Svojom žalbom FSL Holdings NV, Firma Léon Van Parys NV i Pacific Fruit Company Italy SpA zahtijevaju ukidanje presude Općeg suda Europske unije od 16. lipnja 2015., FSL i dr./Komisija (T-655/11, u daljnjem tekstu: pobijana presuda, EU:T:2015:383), kojom je on samo djelomično poništio Odluku Komisije C(2011) 7273 *final* od 12. listopada 2011. o postupku primjene članka [101. UFEU-a] (predmet COMP/39482 – Egzotično voće (banane)) (u daljnjem tekstu: sporna odluka).

Pravni okvir

- 2 Članak 12. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima [101. i 102. UFEU-a] (SL 2003., L 1, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 165.) propisuje:

„1. U svrhu primjene članka [101. i 102. UFEU-a], Komisija i tijela država članica nadležna za tržišno natjecanje ovlašteni su razmjenjivati, odnosno upotrijebiti kao dokaz tako dobiveno činjenično stanje ili materijalno pravo, uključujući i povjerljive informacije.

2. Međusobno razmijenjene informacije koristit će se kao dokaz samo u svrhu primjene članka [101. ili 102. UFEU-a] u vezi predmetnog slučaja za koji je pribavljen od strane nadležnog tijela koje prenosi informacije. Međutim, kada se u istom slučaju primjenjuje nacionalno pravo tržišnog natjecanja usporedno s pravom tržišnog natjecanja Zajednice, pod uvjetom da to ne vodi do različitih rješenja, informacije koje se razmjenjuju sukladno ovom članku također se mogu koristiti u primjeni nacionalnog prava tržišnog natjecanja.

[...]

- 3 Članak 23. stavak 3. Uredbe br. 1/2003 propisuje:

„Pri određivanju iznosa novčane kazne uzet će se u obzir težina i trajanje povrede.”

- 4 Članak 31. Uredbe br. 1/2003 propisuje:

„Sud ima neograničenu nadležnost u nadzoru odluka Komisije kojima ista izriče novčane kazne ili periodične penale. Sud može takve odluke ukinuti, ili smanjiti ili povećati iznos novčane kazne ili periodičnog penala.”

- 5 Obavijest Komisije o oslobađanju od kazni i smanjenju kazni u slučajevima kartela (SL 2002., C 45, str. 3.; u daljnjem tekstu: Obavijest o suradnji iz 2002.) određuje uvjete u skladu s kojima poduzetnici koji surađuju s Komisijom tijekom istrage koju ona provodi o zabranjenom sporazumu mogu biti oslobođeni od novčanih kazni ili im može biti smanjena novčana kazna koju bi inače bili dužni platiti. Točka 11. (a) te obavijesti u tom smislu pojašnjava da poduzetnik mora s Komisijom surađivati u potpunosti, kontinuirano i brzo za vrijeme čitavog upravnog postupka te joj dostaviti sve dokaze vezane uz navodnu povredu koji mu dođu u posjed ili kojima raspolaže.

Okolnosti spora

- 6 Žalitelji FSL Holdings i Firma Léon Van Parys, dva dionička društva prema belgijskom pravu, i Pacific Fruit Company Italy, dioničko društvo prema talijanskom pravu, uvoze, stavljaju na tržište i prodaju banane pod žigom Bonita u Europi.

- 7 Društvo Chiquita Brands International Inc. (u daljnjem tekstu: Chiquita) podnijelo je 8. travnja 2005. zahtjev za oslobađanje od kazni na temelju Obavijesti o suradnji iz 2002. za djelatnost distribucije i stavljanja na tržište banana i drugog svježeg voća koje se uvozi u Europu. Taj je zahtjev upisan pod brojem predmeta COMP/39188 – Banane (u daljnjem tekstu: predmet o sjevernoj Europi). To oslobađanje kazne odobreno joj je 3. svibnja 2005.
- 8 Komisija je 26. srpnja 2007. zaprimila dokumente od Guardije di Finanzia (carinska i financijska policija, Italija), pronađene tijekom pretrage u domu i u uredu zaposlenika društva Pacific Fruit Company Italy u okviru nacionalne porezne istrage.
- 9 Komisija je 26. studenoga 2007. obavijestila Chiquitu da će njezini agenti provesti pretragu prostorija tog društva 28. studenoga 2007. Tom je prilikom Chiquita bila obaviještena da će se provesti nova istraga u pogledu praksi u Grčkoj, Italiji i Portugalu (u daljnjem tekstu: predmet o južnoj Europi). Napomenuto joj je da joj je odobreno djelomično oslobađanje od kazne za Europsku uniju u cijelosti i da posljedično ima obvezu surađivati.
- 10 Komisija je od 28. do 30. studenoga 2007. provela pretrage u prostorijama uvoznika banana u Španjolskoj i Italiji. Tijekom pretraga vođenih u Rimu (Italija) u prostorijama društva Pacific Fruit Company Italy Komisija je pronašla dvije stranice bilježaka koje joj je već poslala carinska i financijska policija.
- 11 Chiquita je bila pozvana identificirati dijelove svojih usmenih izjava u predmetu o sjevernoj Europi koje, prema njezinu mišljenju, također imaju vezu s predmetom o južnoj Europi.
- 12 Komisija je 15. listopada 2008. donijela Odluku C(2008) 5955 *final* o postupku primjene članka [101. UFEU-a] (predmet COMP/39188 – Banane), kojom je utvrdila da je nekoliko velikih uvoznika banana u sjevernu Europu, među kojima Chiquita, povrijedilo članak 81. UEZ-a sudjelovanjem u usklađenom djelovanju kojim su usklađivali referentne cijene banana, koje su između 2000. i 2002. određivali svakog tjedna za nekoliko država članica. Društva FSL Holdings i Firma Léon Van Parys nisu bila adresati te odluke.
- 13 Komisija je 10. prosinca 2009. izdala Obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u predmetu o južnoj Europi, koja se odnosila, među ostalim, na Chiquitu i žalitelje. Nakon što su dobili pristup spisu, svi su adresati te obavijesti Komisiji podnijeli svoja očitovanja te su prisustvovali saslušanju održanom 18. lipnja 2010.
- 14 Komisija je 12. listopada 2011. donijela spornu odluku, kojom je utvrdila da su Chiquita i žalitelji povrijedili članak 101. UFEU-a sudjelovanjem u zabranjenom sporazumu u području uvoza, stavljanja na tržište i prodaje banana u Grčkoj, Italiji i Portugalu u razdoblju od 28. srpnja 2004. do 8. travnja 2005., tijekom kojeg su ta društva usklađivala svoje strategije cijena u tim trima državama članicama, te im je izrekla novčane kazne koje je odredila primjenom Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni koje se propisuju u skladu s člankom 23. stavkom 2. točkom (a) Uredbe br. 1/2003 (SL 2006., C 210, str. 2.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 4., str. 58.; u daljnjem tekstu: Smjernice iz 2006.) i Obavijesti o suradnji iz 2002.
- 15 Komisija je najprije odredila osnovni iznos novčane kazne koju je trebalo izreći:
 - 47 922 000 eura za Chiquitu i
 - 11 149 000 eura za žalitelje.

- 16 Komisija je potom utvrdila da u predmetu o južnoj Europi ne postoje sve posebne okolnosti iz predmeta o sjevernoj Europi, na temelju kojih je osnovni iznos novčane kazne smanjila za 60 %, kako bi se uzeo u obzir poseban regulatorni režim sektora banana i činjenica da se usklađeno djelovanje u potonjem predmetu odnosilo na referentne cijene.
- 17 Komisija je naposljetku odlučila na osnovni iznos primijeniti smanjenje od 20 % za sva predmetna društva.
- 18 Nakon te prilagodbe osnovni iznosi novčanih kazni koje je trebalo izreći utvrđeni su kako slijedi:
- 38 337 600 eura za Chiquitu i
 - 8 919 200 eura za žalitelje.
- 19 Međutim, Chiquiti je odobreno oslobođenje od novčane kazne na temelju Obavijesti o suradnji iz 2002. S druge strane, budući da nije bilo nikakve druge prilagodbe za žalitelje, oni su osuđeni zajedno i solidarno na konačan zaokruženi iznos od 8 919 000 eura.

Tužba pred Općim sudom i pobijana presuda

- 20 Tužbom podnesenom tajništvu Općeg suda 22. prosinca 2011. žalitelji su zahtijevali poništenje sporne odluke.
- 21 Pobijanom presudom Opći sud samo je djelomično prihvatio njihove zahtjeve.
- 22 Utvrdivši da je povreda bila prekinuta između 12. kolovoza 2004. i 19. siječnja 2005., Opći sud poništio je članak 1. sporne odluke u dijelu u kojem se odnosio na to razdoblje i u dijelu u kojem se odnosio na društva FSL Holdings, Firma Léon Van Parys i Pacific Fruit Company Italy te je novčanu kaznu određenu u članku 2. sporne odluke smanjio s 8 919 000 eura na 6 689 000 eura.

Zahtjevi stranaka

- 23 Svojom žalbom žalitelji od Suda zahtijevaju da:
- primarno, ukine pobijanu presudu i poništi spornu odluku;
 - podredno, ukine pobijanu presudu jer Opći sud nije u potpunosti obavio sudski nadzor novčane kazne koja im je izrečena i znatno smanji njezin iznos;
 - dalje podredno, ukine pobijanu presudu jer Opći sud nije dokazao da je povreda imala za cilj ili kao učinak ograničavanje tržišnog natjecanja i vrati predmet Općem sudu na ponovno suđenje, osim ako Sud smatra da ima dovoljno podataka za poništenje sporne odluke i
 - u svakom slučaju naloži Komisiji snošenje njihovih troškova pred Sudom i Općim sudom.
- 24 Komisija od Suda zahtijeva da odbije žalbu i da žaliteljima naloži snošenje troškova.

O žalbi

- 25 U prilog svojoj žalbi žalitelji iznose četiri žalbena razloga.

Prvi žalbeni razlog

Argumentacija stranaka

- 26 Prvi žalbeni razlog temelji se na bitnoj povredi postupovnih odredaba i prava obrane jer Opći sud nije utvrdio nezakonitost uporabe dokaza koje je Komisiji prosljedila carinska i financijska policija.
- 27 Oni u tom smislu ističu da je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava kada je u točki 80. pobijane presude samo naveo da je zakonitost slanja tih dokaza Komisiji stvar jedino talijanskog pravnog sustava, iako to slanje također mora poštovati pravo Unije.
- 28 Oni konkretno tvrde da Komisija mora izbjeći nepopravljivo ugrožavanje prava obrane takvim slanjem, što pretpostavlja da ona ispita jesu li poslani dokumenti doista upotrijebljeni samo u svrhu u koju ih je prikupilo nacionalno tijelo, kao što to predviđa članak 12. stavak 2. Uredbe br. 1/2003 u okviru razmjena između tijela nadležnih za tržišno natjecanje.
- 29 Žalitelji također navode da je Komisija povrijedila prava obrane jer ih je obavijestila o tome da je nacionalno tijelo prosljedilo te dokumente tek gotovo dvije godine nakon toga.
- 30 Žalitelji tvrde da je Opći sud iskrivio dokaze smatrajući u točkama 67. i 68. pobijane presude da pitanje jesu li dvije stranice bilježaka talijanska tijela prosljedila nezakonito nije relevantno za zakonitost njihove uporabe jer je te dokumente pronašla i Komisija u okviru svoje pretrage u srpnju 2007. Naime, oni ističu da su, za razliku od onoga što je navedeno u točki 68. pobijane presude, osporili zakonitost pretraga koje je provela Komisija. Također se pozivaju na presudu od 18. lipnja 2015., Deutsche Bahn i dr./Komisija (C-583/13 P, EU:C:2015:404), u prilog tvrdnji da se, s obzirom na nezakonitost slanja dokumenata na temelju kojih je Komisija provela pretragu, dokumenti pronađeni tijekom te pretrage nisu mogli valjano upotrijebiti kao dokazi.
- 31 Komisija smatra da prvi žalbeni razlog treba odbiti kao neosnovan.

Ocjena Suda

- 32 Što se tiče prvog aspekta argumentacije iznesene u prilog prvom žalbenom razlogu, Opći sud pravilno je u točkama 45. i 80. pobijane presude naveo, s jedne strane, da je zakonitost slanja Komisiji od državnog odvjetnika ili tijela nadležnih za tržišno natjecanje podataka prikupljenih u skladu s nacionalnim kaznenim pravom pitanje nacionalnog prava i, s druge strane, da sud Unije nije nadležan kontrolirati zakonitost, s obzirom na nacionalno pravo, akta koji donese nacionalno tijelo (presuda od 25. siječnja 2007., Dalmine/Komisija, C-407/04 P, EU:C:2007:53, t. 62.).
- 33 Neovisno o pitanju je li bilo dovoljno to što je Opći sud, kako bi priznao dopuštenost dokumenata o kojima je riječ dostavljenih Komisiji, u točki 80. pobijane presude samo utvrdio da njihovo slanje nacionalni sud nije proglasio nezakonitim, valja naglasiti ne samo to da je Opći sud u točkama 82. do 89. te presude ispitao okolnosti u kojima je to slanje obavljeno nego i to da je u točkama 71. do 79. te presude pravilno odbio kao neosnovan argument žalitelja prema kojem je, uzimajući u obzir ono što članak 12. Uredbe br. 1/2003 predviđa za razmjene informacija između tijela nadležnih za tržišno natjecanje, dokumente koje je carinska i financijska policija poslala Komisiji ona mogli upotrijebiti kao dokazna sredstva samo u svrhu u koju ih je prikupilo to nacionalno tijelo.
- 34 Kao što je to navela nezavisna odvjetnica u točki 45. svojeg mišljenja, članak 12. Uredbe br. 1/2003 teži posebnom cilju pojednostavnjenja i poticanja suradnje između tijela u okviru Europske mreže tijela za zaštitu tržišnog natjecanja olakšavanjem razmjene informacija. On u tom smislu u stavku 1. propisuje da su u svrhu primjene članaka 101. i 102. UFEU-a Komisija i tijela država članica nadležna za tržišno

natjecanje ovlaštenu razmjenjivati odnosno upotrijebiti kao dokaz tako dobiveno činjenično stanje ili materijalno pravo, uključujući i povjerljive informacije, pritom pojašnjavajući, osobito u stavku 2., pretpostavke pod kojima se te informacije mogu upotrijebiti.

- 35 Prema tome, iz tih se odredaba ne može zaključiti da su one odraz općenitijeg pravila koje bi Komisiji zabranjivalo upotrebu informacija koje su poslala druga nacionalna tijela koja nisu tijela nadležna za tržišno natjecanje država članica, samo zbog toga što su te informacije prikupljene u druge svrhe.
- 36 Također valja navesti, kao što je to učinio Opći sud u točki 79. pobijane presude, da bi takvo pravilo pretjerano ograničavalo Komisijinu ulogu u njezinoj zadaći nadzora pravilne primjene prava tržišnog natjecanja Unije.
- 37 Opći sud stoga je pravilno odgovorio na prigovore žalitelja o zakonitosti uporabe dokumenata koje je poslala carinska i financijska policija.
- 38 Što se tiče argumenta žalitelja prema kojem uporaba tih dokumenata u druge svrhe od onih za koje su prikupljeni može nepopravljivo ugroziti prava obrane, valja podsjetiti na to da u pravu Unije vrijedi načelo slobodnog izvođenja dokaza i da je jedini relevantan kriterij ocjene podnesenih dokaza njihov kredibilitet (vidjeti presudu od 25. siječnja 2007., *Dalmine/Komisija*, C-407/04 P, EU:C:2007:53, t. 63.).
- 39 Nadalje, žalitelji Općem sudu predbacuju da nije utvrdio Komisijinu povredu prava obrane zbog toga što je ona čekala gotovo dvije godine prije nego što ih je obavijestila da posjeduju te dokumente.
- 40 U tom smislu valja podsjetiti na to da poštovanje prava obrane nalaže da dotični poduzetnik može tijekom upravnog postupka odgovarajuće iznijeti svoje stajalište o istinitosti i relevantnosti iznesenih činjenica i okolnosti kao i dokumentima kojima se Komisija koristila u prilog svojoj tvrdnji o postojanju povrede (vidjeti osobito presudu od 25. siječnja 2007., *Dalmine/Komisija*, C-407/04 P, EU:C:2007:53, t. 44. i navedenu sudsku praksu).
- 41 Prema tome, tijekom postupka primjene članka 101. UFEU-a valja razlikovati dva stadija: onaj prije obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku i onaj nakon nje (vidjeti osobito presudu od 3. rujna 2009., *Prym i Prym Consumer/Komisija*, C-534/07 P, EU:C:2009:505, t. 27.).
- 42 Sud je tako ocijenio da Komisija nije bila obvezna obavijestiti dotičnog poduzetnika o posjedovanju dokaza prije slanja obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku jer su upravo slanje takve obavijesti, s jedne strane, i pristup spisu koji omogućuje adresatu te obavijesti da se upozna s dokazima u Komisijinu spisu, s druge strane, ti koji osiguravaju poštovanje prava obrane i jer dotični poduzetnik može u potpunosti isticati svoja prava obrane nakon slanja te obavijesti (vidjeti osobito presudu od 25. siječnja 2007., *Dalmine/Komisija*, C-407/04 P, EU:C:2007:53, t. 58. i 59.).
- 43 Međutim, Sud je također pojasnio da Komisija mora paziti na to da se prava obrane ne ugroze tijekom stadija istražnog postupka koji prethodi obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku (vidjeti osobito presudu od 7. siječnja 2004., *Aalborg Portland i dr./Komisija*, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P, EU:C:2004:6, t. 63.).
- 44 Kako bi odbio argument koji se temelji na tome da je Komisija već dugo posjedovala određene dokumente prije obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku, Opći je sud u točki 98. pobijane presude istaknuo da je Komisija izričito navela da se u toj obavijesti oslanja na dokumente koje su poslala talijanska tijela i da je ona prosljedila te dokumente žaliteljima nekoliko mjeseci prije te obavijesti.

- 45 Nadalje, Opći je sud u točki 99. pobijane presude smatrao da žalitelji nisu iznijeli razloge zbog kojih je činjenica da nisu bili upoznati s tim dokumentima tijekom stadija istrage mogla imati bilo kakva utjecaja na njihove kasnije mogućnosti obrane tijekom stadija koji je slijedio obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku (vidjeti prema analogiji presudu od 25. siječnja 2007., Dalmine/Komisija, C-407/04 P, EU:C:2007:53, t. 61.).
- 46 On je time pravilno odbio taj dio argumentacije žalitelja.
- 47 Što se, naposljetku, tiče iskrivljavanja dokaza koje je navodno počinio Opći sud, valja podsjetiti na to da postoji iskrivljavanje ako je bez upotrebe novih dokaza razvidno da je ocjena postojećih očito pogrešna (vidjeti osobito presudu od 17. lipnja 2010., Lafarge/Komisija, C-413/08 P, EU:C:2010:346, t. 17.).
- 48 Kao što je to navela nezavisna odvjetnica u točki 65. svojeg mišljenja, žalitelj usto mora precizno navesti dokaze koji su iskrivljeni i opisati pogreške u ocjeni koje su navodno počinjene (vidjeti osobito presudu od 17. lipnja 2010., Lafarge/Komisija, C-413/08 P, EU:C:2010:346, t. 16.).
- 49 Međutim, žalitelji ne osporavaju analizu Općeg suda dokumenata o kojima je riječ, nego njihovu dopuštenost u slučaju da se njihovo slanje od carinske i financijske policije smatra nezakonitim, što u svakom slučaju nije bilo dokazano.
- 50 S obzirom na sve prethodno navedeno, prvi žalbeni razlog valja odbiti u cijelosti.

Drugi žalbeni razlog

Argumentacija stranaka

- 51 Svojim drugim žalbenim razlogom žalitelji tvrde da je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava time što nije utvrdio da je Komisija povrijedila svoju Obavijest o suradnji iz 2002. zbog toga što je Chiquiti odobrila oslobađanje od kazne, ali nije posljedično smatrala da informacije koje je to društvo prosljedilo Komisiji u okviru postupka koji je doveo do odobravanja tog oslobađanja treba ukloniti iz spisa.
- 52 Oni ističu da, što se tiče predmeta o južnoj Europi, to društvo nije dokazalo potpunu, trajnu i brzu suradnju tijekom cijelog postupka, kao što to zahtijeva točka 11. (a) te obavijesti.
- 53 Nadalje, određene informacije koje je prikupila Komisija povjerljive su naravi i stoga se nisu mogle upotrijebiti kao dokazi jer im žalitelji nisu imali pristup.
- 54 Žalitelji ističu da se njihov drugi žalbeni razlog odnosi na pravno pitanje u vezi s Komisijinim poštovanjem vlastitih pravila i da nije riječ o novom razlogu, osobito s obzirom na točku 42. njihove tužbe i točku 21. njihove replike.
- 55 Komisija tvrdi da je taj žalbeni razlog, koji je nedopušten jer se odnosi na ocjenu činjenica iskrivljenje kojih nije istaknuto u žalbi, usto i nov te u svakom slučaju bespredmetan jer, čak i da Chiquiti nije trebalo odobriti oslobađanje od kazne, informacije koje je ona pružila ne smiju se ukloniti iz spisa.
- 56 Komisija podredno ističe da Chiquitin zahtjev za oslobađanje od kazne nije bio ograničen na predmet o sjevernoj Europi, nego je obuhvaćao činjenice koje su nastale u Europskom gospodarskom prostoru. Ona smatra da je to društvo pravodobno podnijelo dokaze koji se također odnose na nezakonito ponašanje u predmetu o južnoj Europi.

57 Komisija dodaje da je argument prema kojem ona ne može uputiti na povjerljive podatke kako bi dokazala postojanje zabranjenog sporazuma ne samo nedopušten jer nema veze s drugim žalbenim razlogom nego u svakom slučaju i neosnovan jer su žalitelji u Komisijinim prostorijama tijekom postupka imali pristup predmetnim podacima.

Ocjena Suda

58 Neovisno o pitanju treba li drugi žalbeni razlog smatrati novim ili bi li nepoštovanje točke 11. (a) Obavijesti o suradnji iz 2002. moglo imati utjecaja na zakonitost Komisijine uporabe informacija koje je dostavila Chiquita u tom okviru, pitanje je li društvo potpuno, trajno i brzo surađivalo u smislu te točke u svakom je slučaju činjenično pitanje, pri čemu njegova ocjena od Općeg suda nije obuhvaćena nadzorom Suda u okviru žalbenog postupka, osim ako su utvrđenja Općeg suda zahvaćena materijalnom pogreškom ili očitim iskrivljavanjem dokumenata iz spisa, što se u ovom slučaju nije tvrdilo.

59 Što se tiče argumenta žalitelja prema kojem je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava ne utvrdivši da određene izjave koje je dala Chiquita u tom okviru Komisija nije mogla upotrijebiti zbog njihove povjerljive naravi, riječ je zapravo o novom razlogu, koji je usto nedovoljno potkrijepljen.

60 Slijedom toga, drugi žalbeni razlog valja odbaciti kao nedopušten.

Treći žalbeni razlog

Argumentacija stranaka

61 Svojim trećim žalbenim razlogom, istaknutim podredno, žalitelji tvrde da je Opći sud povrijedio načelo djelotvorne sudske zaštite zajamčeno člankom 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisane u Rimu 4. studenoga 1950., i člankom 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima jer je proveo samo ograničen sudski nadzor novčane kazne i nije izvršio svoju neograničenu nadležnost koja mu je dodijeljena člankom 31. Uredbe br. 1/2003. Posljedično, Opći sud također je pogrešno izračunao novčanu kaznu.

62 Dodaju da je na Sudu, u okviru njegove neograničene nadležnosti, da sam ocijeni okolnosti slučaja i vrstu povrede o kojoj je riječ kako bi odredio iznos novčane kazne i upućuju na točku 80. presude od 6. prosinca 2012., Komisija/Verhuizingen Coppens (C-441/11 P, EU:C:2012:778).

63 Ističu da je na sudu Unije da provede svoj nadzor zakonitosti na temelju elemenata koje pruži tužitelj u prilog istaknutim razlozima i naglašavaju da se on prilikom tog nadzora ne može osloniti na marginu prosudbe kojom u tom području raspolaže Komisija. U tom smislu osobito upućuju na presudu od 8. prosinca 2011., KME Germany i dr./Komisija (C-389/10 P, EU:C:2011:816, t. 129.).

64 Međutim, što se tiče ocjene težine povrede, Opći sud u točki 525. pobijane presude samo je citirao Smjernice iz 2006. kako bi utvrdio da je Komisija pravilno primijenila stopu od 15 % prilikom ocjene udjela prodaja uzetih u obzir za te povrede.

65 Jednako je postupio i kako bi potom odbio njihovu argumentaciju o potrebi uzimanja u obzir ograničenog zajedničkog tržišnog udjela i uskog zemljopisnog opsega povrede.

66 Također ističu da je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava tvrdeći u točki 532. pobijane presude da nije bilo potrebno da Komisija uzme u obzir dodatne činjenice i okolnosti, iako je trebala ocijeniti objektivne elemente, poput sadržaja i trajanja protutržišnih ponašanja, njihova broja i njihova intenziteta, opsega pogođenog tržišta i štete koju je pretrpio gospodarski javni poredak, relativne

važnosti i tržišnog udjela odgovornih poduzetnika te eventualne ponovljene povrede, čak i ako su oni na njih izričito uputili, u skladu s presudom od 7. siječnja 2004., Aalborg Portland i dr./Komisija (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P, EU:C:2004:6, t. 91.).

- 67 Slične prigovore ističu u pogledu ocjene Općeg suda olakotnih okolnosti u točkama 544. do 554. pobijane presude.
- 68 Također tvrde da, u slučaju da je Opći sud pravilno ispitao razinu novčanu kazne, on je morao odlučiti o smanjenju jednakom onom od 60 % koje je Komisija primijenila u predmetu o sjevernoj Europi jer dva čimbenika koja je Komisija uzela u obzir u tom predmetu, tj. poseban regulatorni režim i postojanje povrede s obzirom na cilj, postoje i u ovom slučaju.
- 69 U odgovoru na prigovor nedopuštenosti koji je istaknula Komisija oni pojašnjavaju da su od Općeg suda zahtijevali da izvrši svoju neograničenu nadležnost.
- 70 Komisija tvrdi da žalitelji od Općeg suda nisu zahtijevali da izvrši svoju neograničenu nadležnost, tako da treći žalbeni razlog treba odbaciti kao nedopušten, te da je Opći sud u svakom slučaju ispitao posebne okolnosti slučaja u skladu sa zahtjevima načela sudske zaštite.
- 71 Pitanje je li Opći sud morao smanjiti novčanu kaznu za barem 60 %, kao što je to odlučila Komisija u predmetu o sjevernoj Europi, zbog toga što je također riječ o povredi s obzirom na cilj, usto se odnosi na činjenično pitanje.

Ocjena Suda

- 72 Uvodno valja utvrditi da su žalitelji od Općeg suda zahtijevali da izvrši svoju neograničenu nadležnost poništenjem ili smanjenjem novčane kazne koja im je bila izrečena, kao što to osobito proizlazi iz točke 142. njihove tužbe, i da stoga treći žalbeni razlog nije nov.
- 73 Što se tiče sudskog nadzora novčanih kazni koje izriče Komisija u slučaju povrede prava tržišnog natjecanja, valja podsjetiti na to da je na sudu Unije da nadzire zakonitost na temelju elemenata koje je pružio tužitelj u prilog istaknutim razlozima. Prilikom tog nadzora sud se ne može pozvati na Komisijinu diskrecijsku ovlast ni u pogledu odabira elemenata koje treba uzeti u obzir prilikom primjene kriterija spomenutih u Smjernicama ni u pogledu ocjene tih elemenata kako bi odustao od provedbe detaljnog nadzora prava i činjenica (vidjeti osobito presudu od 8. prosinca 2011., Chalkor/Komisija, C-386/10 P, EU:C:2011:815, t. 62.).
- 74 Nadzor zakonitosti upotpunjen je neograničenom nadležnošću koja je sudu Unije priznata člankom 31. Uredbe br. 1/2003, u skladu s člankom 261. UFEU-a. Takva nadležnost omogućuje sudovima, osim pukog nadzora zakonitosti tih novčanih kazni, zamjenu Komisijine ocjene vlastitom i stoga ukidanje, smanjenje ili povećanje izrečene novčane kazne ili periodičnog penala (vidjeti osobito presudu od 8. prosinca 2011., Chalkor/Komisija, C-386/10 P, EU:C:2011:815, t. 63.).
- 75 Kako bi udovoljio zahtjevima načela djelotvorne sudske zaštite i uzimajući u obzir da članak 23. stavak 3. Uredbe br. 1/2003 propisuje da iznos novčane kazne treba odrediti prema težini i trajanju povrede, Opći sud dužan je, izvršavajući nadležnosti iz članka 261. i 263. UFEU-a, ispitati svaki pravni ili činjenični prigovor kojim se želi dokazati da iznos novčane kazne nije sukladan težini i trajanju povrede (vidjeti osobito presudu od 9. lipnja 2016., Repsol Lubricantes y Especialidades i dr./Komisija, C-617/13 P, EU:C:2016:416, t. 86.).
- 76 U okviru žalbe uloga Suda jest kontrolirati je li Opći sud počinio pogreške koje se tiču prava u načinu na koji je odlučio o tužbi koja mu je podnesena (vidjeti osobito presudu od 8. prosinca 2011., Chalkor/Komisija, C-386/10 P, EU:C:2011:815, t. 46.).

- 77 Međutim, Sud – kada odlučuje o pravnim pitanjima u okviru žalbe – nema pravo zbog razloga pravičnosti vlastitom ocjenom zamijeniti ocjenu Općeg suda koji je u okviru svoje neograničene nadležnosti odlučivao o iznosu novčanih kazni izrečenih poduzetnicima zbog povrede prava Unije (vidjeti osobito presudu od 7. rujna 2016., Pilkington Group i dr./Komisija, C-101/15 P, EU:C:2016:631, t. 72.).
- 78 Pogreška koja se tiče prava koju je počinio Opći sud zbog neprikladnosti iznosa novčane kazne može se utvrditi samo u slučaju da Sud ocijeni da je iznos sankcije ne samo neprikladan nego i pretjeran do te mjere da je neproporcionalan (vidjeti osobito presudu od 7. rujna 2016., Pilkington Group i dr./Komisija, C-101/15 P, EU:C:2016:631, t. 73.).
- 79 U ovom se slučaju, kao što je to nezavisna odvjetnica navela u točki 85. svojeg mišljenja, Općem sudu ne može predbaciti da je u tom okviru uputio na Smjernice iz 2006. jer se tužbeni razlog koji su žalitelji istaknuli temeljio, kao što to proizlazi iz točke 501. pobijane presude, na povredi članka 23. stavka 3. Uredbe br. 1/2003 i Smjernica iz 2006. zbog netočne ocjene, među ostalim, težine povrede i olakotnih okolnosti.
- 80 Također valja podsjetiti na to da izvršavanje neograničene nadležnosti nije izjednačeno s nadzorom po službenoj dužnosti i da je, osim za razloge u javnom interesu koje je sud dužan istaknuti, na tužitelju da iznese razloge protiv pobijane odluke i pruži dokaze (vidjeti osobito presudu od 8. prosinca 2011., Chalkor/Komisija, C-386/10 P, EU:C:2011:815, t. 64.).
- 81 Što se tiče težine povrede, Opći sud pravilno je u točki 525. pobijane presude ocijenio da je Komisija za najteža ograničenja, poput onih o kojima je ovdje riječ, pravilno primijenila stopu od barem 15 % vrijednosti prodaja, koji čini minimum „gornjeg dijela tog raspona” u smislu točke 23. Smjernica iz 2006. za tu vrstu povrede (vidjeti u tom smislu presudu od 11. srpnja 2013., Gosselin Group/Komisija, C-429/11 P, neobjavljenu, EU:C:2013:463, t. 124.).
- 82 Opći sud u točkama 528. do 533. pobijane presude također je dovoljno pravno ocijenio i odgovorio na argument žalitelja koji se temelji na tome da je Komisija morala uzeti u obzir ograničenost zajedničkog tržišnog udjela i zemljopisnog opsega povrede kako bi odredio razmatrani udjel vrijednosti prodaja. Konkretno, u točki 530. te presude pravilno je smatrao da za najteža ograničenja ta stopa mora barem biti veća od 15 %.
- 83 Iako je tvrdnja Općeg suda u točki 532. pobijane presude – da u slučaju kad Komisija primijeni samo stopu jednaku ili gotovo jednaku minimalnoj stopi od 15 % vrijednosti prodaja, predviđenu za najteža ograničenja, nije potrebno uzeti u obzir dodatne elemente – *a priori* pogrešna, ona ipak ne odražava stvarnu analizu koju je Opći sud proveo u toj presudi, a koja je ispitala relevantnost okolnosti koje su žalitelji istaknuli u svojoj tužbi u pogledu analize težine povrede, osobito u točki 533. pobijane presude (vidjeti prema analogiji presudu od 11. srpnja 2013., Gosselin Group/Komisija, C-429/11 P, neobjavljenu, EU:C:2013:463, t. 129.). Također valja naglasiti da je, s obzirom na to da je Opći sud u pobijanoj presudi pravilno smatrao da povreda o kojoj je riječ ulazi u kategoriju najtežih povreda, pojedinačno ponašanje poduzetnika ipak uzeto u obzir.
- 84 Nadalje, valja navesti da, za razliku od onoga što je navedeno u točki 531. pobijane presude, iz uvodne izjave 329. sporne odluke ne proizlazi da je stopu od 15 % vrijednosti prodaja Komisija odredila jedino na temelju naravi povrede jer se ta uvodna izjava odnosi i na druge okolnosti predmeta.
- 85 Naposljetku, što se tiče ocjene olakotnih okolnosti, Opći sud nije se zadovoljio time da u točki 549. pobijane presude podsjeti na postojanje Komisijine margine prosudbe, nego je u točki 551. te presude ocijenio da jedan od dvaju čimbenika koji su opravdavali smanjenje u predmetu o sjevernoj Europi, tj. usklađivanje referentnih cijena, stvarno nije postojao u ovom predmetu, što je opravdavalo razliku u postotku smanjenja u potonjem predmetu.

- 86 Argument žalitelja koji se temelji na tome da je Opći sud ipak morao uzeti u obzir činjenicu da je u ovom predmetu, kao i u predmetu o sjevernoj Europi, bila riječ o povredi s obzirom na cilj, osim što dovodi u pitanje ocjenu činjenica, u svakom je slučaju i bespredmetan jer takva činjenica ne može biti olakotna okolnost.
- 87 Nadalje, Opći sud također je u točkama 552. i 553. pobijane presude pravilno podsjetio na razloge zbog kojih Komisija ne može biti vezana svojom prethodnom praksom odlučivanja, tako da sama činjenica da je dotad u prošlosti prihvaćala određenu stopu smanjenja za određeno ponašanje ne znači da je obvezna odobriti isto proporcionalno smanjenje prilikom ocjene sličnog ponašanja u okviru kasnijeg upravnog postupka.
- 88 Posljedično, iz prethodno navedenog proizlazi da Opći sud nije počinio pogrešku koja se tiče prava prilikom provedbe svojeg sudskog nadzora.
- 89 Prema tome, treći žalbeni razlog treba odbiti kao neosnovan.

Četvrti žalbeni razlog

Argumentacija stranaka

- 90 Svojim četvrtim žalbenim razlogom žalitelji ističu povredu Općeg suda pojma sporazuma s protutržišnim ciljem, činjenice neuzimanja u obzir gospodarskog i pravnog konteksta u kojem se nalazio razmatrani sporazum i povredu prava obrane koja je iz toga navodno proizišla.
- 91 Tako prigovaraju Općem sudu da je osobito u točki 466. pobijane presude smatrao da je Komisija pravilno zaključila da je ponašanje stranaka imalo za cilj spriječiti, ograničiti ili narušiti tržišno natjecanje na unutarnjem tržištu.
- 92 Ističu da je analiza gospodarskog i pravnog konteksta u kojem se nalazio sporni sporazum nužna kako bi se utvrdilo ima li povreda za cilj ograničavanje tržišnog natjecanja (presude od 14. ožujka 2013., Allianz Hungária Biztosító i dr., C-32/11, EU:C:2013:160, t. 36. i 48. i od 26. studenoga 2015., Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, t. 16.).
- 93 Dodaju da pojam ograničavanja tržišnog natjecanja s obzirom na cilj treba tumačiti restriktivno, da Opći sud treba objasniti razloge zbog kojih to ograničavanje predstavlja dovoljan stupanj štetnosti za tržišno natjecanje i da na analogna ponašanja koja su u prethodnoj sudskoj praksi kvalificirana kao povrede s obzirom na cilj može uputiti samo ako su dovoljno slična onima koja se razmatraju (presuda od 11. rujna 2014., CB/Komisija, C-67/13 P, EU:C:2014:2204).
- 94 Oni iz toga zaključuju da Opći sud u točki 468. pobijane presude nije mogao samo smatrati da je sporna praksa obuhvaćena člankom 101. stavkom 1. točkom (a) UFEU-a, koji se odnosi jedino na utvrđivanje cijena, a ne na puka priopćavanja budućih namjera o promjenama cijena.
- 95 Oni smatraju da, u slučaju da je Opći sud uzeo u obzir narav robe, okolnosti funkcioniranja i strukturu tržišta, on je morao zaključiti da sporni sporazum nema protutržišni cilj.
- 96 U tom smislu oni konkretno upućuju na činjenicu da je u trenutku povrede europsko tržište banana bilo podvrgnuto zajedničkoj organizaciji tržišta koja je dovela do nefleksibilnosti i povećanog stupnja transparentnosti o obujmu i cijenama, što je u konačnici konkurente poticalo da među sobom sklapaju poslovne veze. Dodaju da je do razmjene informacija o kojoj je riječ dolazilo povremeno i da nije bilo nikakve očite veze između datuma tih kontakata i datuma odgovarajućih utvrđivanja cijena.

Također ističu da je povreda uključivala samo dva konkurenta na tržištu, da društvo Pacific Fruit Company Italy, kao prihvatitelj cijena, nije moglo nametnuti cijene svojim kupcima i da je bila riječ samo o jednom ograničenom dijelu europskog tržišta banana.

- 97 Smatraju da razbacana upućivanja na kontekst predmeta u pobijanoj presudi, izvan okvira kvalifikacije spornih praksi kao povrede s obzirom na cilj, nisu mogla omogućiti zaključak da je taj kontekst doista uzet u obzir za kvalifikaciju kao povrede s obzirom na cilj.
- 98 Također pojašnjavaju, u pogledu povrede prava obrane, da im je pogrešan zaključak o postojanju protutržišnog cilja uskratio detaljnu i kontradiktornu raspravu o učincima njihova ponašanja.
- 99 Komisija tvrdi da je četvrti žalbeni razlog nedopušten jer je nov, ali i zbog toga što argumenti o pravnom i gospodarskom kontekstu povrede o kojoj je riječ dovode u pitanje ocjenu činjenica.
- 100 Tvrdi da je Opći sud u svakom slučaju dovoljno pravno uzeo u obzir gospodarski i pravni kontekst sporazuma o kojem je riječ i da nije počinio pogrešku koja se tiče prava.

Ocjena Suda

- 101 Što se tiče prigovora nedopuštenosti koji je istaknula Komisija zbog toga što je četvrti žalbeni razlog nov, valja utvrditi da iz točke 135. tužbe pred Općim sudom proizlazi da su žalitelji osporavali kvalifikaciju kao povrede s obzirom na cilj, „uzimajući u obzir, među ostalim, činjenice i okolnosti predmeta”, ali da su u tom smislu samo istaknuli da se sporni sporazum odnosi samo na neodređene i sporadične razmjene informacija o općim kretanjima tržišta.
- 102 Međutim, bez potrebe za odlučivanjem o dopuštenosti četvrtog žalbenog razloga, valja utvrditi da on u svakom slučaju nije osnovan.
- 103 Valja podsjetiti na to da pojam ograničenja tržišnog natjecanja „s obzirom na cilj” treba tumačiti restriktivno i da se može primijeniti samo na određene vrste usklađenog djelovanja između poduzetnika koje pokazuju takav stupanj štetnosti za tržišno natjecanje da se može smatrati da ispitivanje njihovih učinaka nije potrebno. Naime, određeni oblici usklađenog djelovanja između poduzetnika mogu se smatrati po samoj svojoj naravi štetnima za dobro funkcioniranje uobičajenog tržišnog natjecanja (vidjeti osobito presude od 26. studenoga 2015., Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, t. 17. i od 20. siječnja 2016., Toshiba Corporation/Komisija, C-373/14 P, EU:C:2016:26, t. 26.).
- 104 Temeljni pravni kriterij za određivanje sadržava li sporazum ograničenje tržišnog natjecanja „s obzirom na cilj” jest utvrđenje da takav sporazum sam po sebi predstavlja dovoljan stupanj štetnosti za tržišno natjecanje kako bi se smatralo da nije potrebno istraživati njegove učinke (vidjeti osobito presudu od 26. studenoga 2015., Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, t. 20.).
- 105 U tom okviru valja uzeti u obzir sadržaj odredaba spornog sporazuma, ciljeve koji se njime žele postići kao i gospodarski i pravni kontekst u kojem se nalazi (vidjeti osobito presudu od 20. siječnja 2016., Toshiba Corporation/Komisija, C-373/14 P, EU:C:2016:26, t. 27.).
- 106 U ovom slučaju valja navesti da je, kao što to proizlazi iz pobijane presude i osobito njezinih točaka 246., 524. i 550., Komisija utvrdila da su žalitelji sudjelovali u zabranjenom sporazumu koji je imao za cilj utvrđivanje cijena i da tu ocjenu činjenica i dokaza Opći sud u pobijanoj presudi nije doveo u pitanje.

- 107 Za takve sporazume, koji predstavljaju osobito teške povrede tržišnog natjecanja, analiza gospodarskog i pravnog konteksta takve prakse može se stoga ograničiti samo na ono što je nužno kako bi se utvrdilo postojanje ograničenja tržišnog natjecanja s obzirom na cilj (vidjeti, prema analogiji sa sporazumima o podjeli tržišta, presudu od 20. siječnja 2016., Toshiba Corporation/Komisija, C-373/14 P, EU:C:2016:26, t. 29.).
- 108 Međutim, Opći sud pravilno je odgovorio na argument koji su žalitelji u tom smislu iznijeli u svojoj tužbi, uputivši u točki 466. pobijane presude, među ostalim, na ispitivanje činjenica razmotrenih u okviru trećeg tužbenog razloga.
- 109 Osim toga i u svakom slučaju, kao što je to navela nezavisna odvjetnica u točki 104. svojeg mišljenja, argumenti o gospodarskom i pravnom kontekstu predmeta, koje su žalitelji iznijeli u potporu svojem četvrtom žalbenom razlogu, nisu relevantni za ispitivanje postojanja protutržišnog cilja, tako da se Općem sudu ne može valjano prigovoriti da ih u pobijanoj presudi nije uzeo u obzir.
- 110 Neki od tih argumenata usto imaju za cilj dokazati nepostojanje usklađivanja cijena i zapravo dovesti u pitanje samo postojanje sporazuma. Naime, to je slučaj u pogledu podvrgnutosti europskog tržišta banana zajedničkoj organizaciji tržišta.
- 111 Posljedično, Opći sud nije počinio pogrešku koja se tiče prava smatrajući u točki 473. pobijane presude da je Komisija pravilno navela da se povreda može kvalificirati kao ograničenje tržišnog natjecanja s obzirom na cilj.
- 112 Nadalje, Općem sudu ne može se valjano prigovoriti da je povrijedio načelo kontradiktornosti zbog toga što je kvalifikacija kao sporazuma s protutržišnim ciljem žaliteljima uskratila mogućnost pozivanja na nepostojanje protutržišnog učinka.
- 113 Iz toga slijedi da četvrti žalbeni razlog treba odbiti kao neosnovan.
- 114 Posljedično, budući da se nijedan žalbeni razlog koji su žalitelji istaknuli u prilog svojoj žalbi ne može prihvatiti, treba je odbiti u cijelosti.

Troškovi

- 115 Na temelju članka 184. stavka 2. Poslovnika Suda, kad žalba nije osnovana, Sud odlučuje o troškovima. U skladu s člankom 138. stavkom 1. istog Poslovnika, koji se na temelju njegova članka 184. stavka 1. primjenjuje na žalbeni postupak, stranka koja ne uspije u postupku dužna je, na zahtjev protivne stranke, snositi troškove. Budući da je Komisija postavila zahtjev da se žaliteljima naloži snošenje troškova i da oni nisu uspjeli u postupku, valja im naložiti snošenje troškova ovog žalbenog postupka.

Slijedom navedenoga, Sud (prvo vijeće) proglašava i presuđuje:

1. Žalba se odbija.

2. Društvima FSL Holdings NV, Firma Léon Van Parys NV i Pacific Fruit Company Italy SpA nalaže se snošenje troškova.

Potpisi